

Proč žít celý život s jedním partnerem?

FRANK PESCHEL

Ve chvíli, kdy se někdo seznamuje s partnerem, sotva myslí na to, že by se s ním brzy měl opět rozejít. Je-li zájem obou opravdu vážný, více či méně vědomě předpokládají, že jejich soužití bude trvat tak dlouho, až přirozeně skončí úmrtím jednoho z nich. Skutečnost však často bývá jiná. Po dvou, třech nebo více letech vážný zájem vyprchá a soužití skončí rozchodem. Proč je tomu tak? Byly naše pocity a představy, které jsme chovali na začátku, pouhou iluzí? Nebo jsme se nechali partnerem oklamat, a teprve teď jsme prohlédli? Nebo je to nevyhnutelný běh reálného života, kterému se máme rozumně přizpůsobit? Možná tomu tak je, ale náš pocit přesto jednoznačně říká, že každým rozchodem přiznáváme vlastní selhání, třebaže pod tlakem skutečnosti nemůžeme jinak. V čem tedy jsou příčiny? Abychom si mohli zodpovědět tuto otázku, musíme se nejdříve zeptat:

Co nás přivádí k soužití?

Základním popudem ke spolužití partnerů je přirozená přitažlivost dvou pohlaví, která se vyvíjí v pubertě a více či méně silně působí dlouho až do pokročilého věku. Tato přitažlivost je velice silným pudem s hlubokými kořeny v naší tělesnosti, takže vtahuje do kruhu své působnosti téměř každého. U člověka je spojena s mocnými city, které mohou jedince přimět ke skutkům jinak nemožným. Nejčastěji je to právě tato přitažlivost, která svádí partnerské dvojice dohromady. Jako přirozený pud však působí obecně a nevylučuje spojení s jiným partnerem. Zde se uplatňuje jiný popud. Často se partneři vezmou proto, že „se to tak dělá“. Společnost odnepaměti klade na partnery požadavek, že jen tehdy, jsou-li řádně sezdáni, mohou být jejími řádnými členy. Původně to byl kmen či rod, později náboženská instituce a nakonec stát, které dbaly na to, aby se rozvratem manželství nevytvářel zárodek jejich rozpadu. Fungující manželství zaručuje potomstvo a tím trvání kmene, rodu či celého společenství. K těmto dvěma popudům se může přidat ještě třetí. Nezažili jsme v setkání s partnerem, že se nám „otevřela nebesa“, že velká láska z nás udělala úplně nového člověka? A tato láska musí

prostě trvat věčně! Často v tom vidíme zásah osudu, který nás spojuje s partnerem předurčeným zrovna nám.

Tyto tři popudy jsou jednotlivě nebo v různé kombinaci hlavními důvody, proč chceme žít v partnerství či manželství, ale ani jeden z nich dnes nezaručuje trvání vztahu. Jak jsme už naznačili, není pohlavní přitažlivost vázána na jednu osobu — a střídání partnerů je občas i v manželství považováno za zanedbatelný prohřešek. Oporu pro stálost vztahu tedy nenajdeme ve své tělesnosti. Zdá se, že v tom může pomáhat zvyk. Žijeme-li delší dobu spolu v jedné domácnosti, jsme pak „sehraní“, známe navzájem své potřeby a možnosti a řídíme se podle nich. Ale to funguje vesměs jen na určitou dobu. Dříve či později mívá muž pocit, že „domácí rituál“ ho omezuje v jeho svobodě, a žena mívá pocit, že se život vyprazdňuje a ona že postrádá duševní kontakt s partnerem. Zvyk se nakonec může obrátit v silnou výbušninu partnerského soužití.

Podobně je tomu se společenským obyčejem. Tradice jsou dnes už tak slabé, že nijak nezaručují trvání partnerského vztahu. Pár se ani nemusí brát, a vez-me-li se, snadno se může zase rozvést. Různá náboženství přikládají sice stálosti manželství i dnes velkou hodnotu, a proto uplatňují na rozvedené dvojice morální sankce, ale aspoň v Evropě už nemají téměř žádnou autoritu — a sankce se míjejí s účinkem. Na této skutečnosti nic nezmění ani přítomnost dětí. Každý ví, že jim rozvod škodí, ale osobní motivy jsou téměř vždy silnější.

Zbývá ještě „velká láska“ či osudové setkání. Nemusí být v osudu právě silné pojítko partnerského vztahu? Za určitých podmínek ano, ale ne samo sebou. To, co nazýváme „velkou láskou“, je často pouhou zamilovaností a výrazem přirozené pohlavní přitažlivosti. Zamilovanost ovšem přejde — většinou — za dva roky, a pokud dvojice do té doby nenašla aspoň v zárodku skutečnou lásku, vztah dříve nebo později skončí. Skutečná láska právě není „darem nebes“, ale je něčím, co musí člověk sám tvořit. Zamilovanost může ovšem mít jinou příčinu, může být výrazem osudové vazby. Ale ani taková vazba nezaručuje trvání partnerského vztahu. Mocnosti působící v našem osudu nás vedou dohromady, připadne se „z jejich vůle“ může narodit dítě, ale zdali člověk potom naplní osudový vztah v přátelství nebo v manželském soužití, to ony mocnosti neurčují, to je záležitostí jeho samotného. Má-li se tedy naplnit osudové setkání v partnerství, musí se partneři sami a svobodně rozhodnout, že chtějí žít spolu v manželském vztahu, a jenom

oni jsou potom zodpovědní za jeho trvání. Je-li tomu tak, že ani v naší tělesnosti, ani v tradicích dnešní společnosti, ani v osudu nenajdeme oporu pro trvání partnerského soužití, kde ji pak najdeme?

Nač je třeba dvojího pohlaví?

Obvykle si na to odpovídáme, že dvojí pohlaví slouží rozmnožování druhů. To je sice pravda, ale existují jiné možnosti, jak naplňovat tento úkol. Například některé druhy z řádu láčkovců mají schopnost množit se prostým dělením jedince. Ten se dělí uprostřed těla, a obě poloviny si potom doplní chybějící část a zacelí se. Další druhy vytvářejí pupeny, ze kterých vyrůstají nová individua. Existují dokonce druhy, které se vedle obou těchto možností rozmnožování zároveň množí též primitivním pohlavním způsobem. Tedy příroda k účelu rozmnožování dvojí pohlaví nepotřebuje, a nepohlavní rozmnožování je dokonce výkonnější. Pročpak příroda „vynalezla“ dodatečně ještě méně vhodný způsob rozmnožování? Popsaný způsob takřka rostlinného rozmnožování nacházíme jen u nejnižších živočichů. Čím jsou organizovaní složitěji, tím více ztrácejí schopnost regenerace. Červu ještě dorůstá chybějící část těla po její násilné ztrátě, vyšším živočichům se leda zacelí rána. Z jedné snůšky rybích jiker se vylíhne nespočet malých rybiček, kráva či slonice rodí zpravidla už jen jedno mládě, a to po dlouhé době březosti. Na vývojové řadě živočichů lze pozorovat, že regenerační schopnosti ubývá stejnou měrou, jakou přibývá nervové substance. Regenerační schopnost určitého druhu bývá zpravidla tím menší a pomalejší, čím větší, složitější a významnější je u něho nervová soustava, zejména mozek. Tento proces dosahuje svého vrcholu u člověka. Zdá se, že část těch sil, které jsou u nižších živočišných druhů používány na množení a růst, slouží u vyšších zvířat a obzvláště u člověka jako základ vědomí. To je významný jev, který si musíme ještě dále vyjasnit. Rozmnožování znamená, že se v následných jedincích opakují předchozí. Druh zachovává svůj tvar, své chování a další vlastnosti z generace na generaci. Všechno si jakoby pamatuje. Když se láčkovec dělí, něco v obou polovinách si „pamatuje“ původní celek a „provádí“ doplnění chybějící části. Toto „něco“ můžeme nazvat životními silami, nebo jako celkovou silovou soustavu životním tělem, které je architektem či stavitelem viditelného těla. Životní tělo coby stavitel vnějšího těla se při pohlavním rozmnožování také přenáší na potomka, ale spolupůsobením dvou jedinců nejsou už k utváření nové tělesnosti zapotřebí veškeré životní síly, a to, co se ušetří, může sloužit jinému účelu. Vnímáme-li vnější předmět, přijímáme smysly pouhé

jednotlivé jevy jako barvy, zvuky, vůně a podobně. Ve svém nitru je však poskládáme dohromady a učiníme z nich celek: představu předmětu. To v nás „provádějí“ stejné síly, které vytvářejí naši podobu, tedy životní síly. Vyšším stupněm této vnitřní činnosti je paměť. Jejím prostřednictvím můžeme představy libovolně ožивovat a opakovat, takřka rozmnožovat. Nejvyšším stupněm je pak myšlení, které nám nejen umožňuje opakovat jako představu to, co je hotové, ale i vniknout do zákonitosti věcí, které pak můžeme buď v duchu, nebo i ve vnějším světě stvořit znovu. Tak je člověku dána do rukou tvůrčí síla. Zprvu je to překvapivé zjištění, že za představivost, paměť a nakonec za myšlení vděčíme dvojímu pohlaví, čili vděčíme za ně životním silám, které se ušetří při tomto způsobu rozmnožování. Skutečnost, že se dvojí pohlaví vyskytuje v evoluční řadě živočichů už poměrně brzo, není s tímto zjištěním v rozporu, neboť ušetřené síly si musely během dlouhé evoluce nejdříve vytvořit příslušné tělesné orgány — nervy a mozek — aby se na konci mohlo objevit samostatné myšlení. Musíme položit důraz na slovo **samostatné**. Vosa například „ví“, jak vyrobit papír, a bobr „umí“ vybudovat velice umné stavby. Moudrosti mezi živočichy je mnoho, ale není v moci jednotlivého živočicha. Teprve na konci evoluční řady se objeví moudrost v podobě samostatného myšlení a je takto svěřena jednotlivci. A teprve samostatné myšlení umožňuje svobodu. Tedy i svoboda mohla vzniknout jen na základě dvojího pohlaví. Celá věc má však ještě jinou stránku. V evoluční řadě živočichů se postupně vyvíjí mezi jedinci určitého druhu vztah, který nemá svůj základ v nervech a mozku, ale v krvi. Dělí-li se měňavka či láčkovec, mizí původní živočich a místo něho žijí dál dva noví, kteří si jsou rovni. Později se vyskytují druhy, které mají rozmnožovací orgány obou pohlaví v sobě, jak to známe u rostlin. Vždy reprodukuje jedinci sami sebe. Další způsob rozmnožování lze pozorovat například u ryb. Samčí a samičí orgány jsou rozdělené do dvou jedinců, kteří se však k účelu rozplazení tělesně nespojují. K oplodnění dochází vně, ve vodě. U plazů se sice rozplazení odehrává uvnitř samičího ústrojí, avšak samička přenechává snůšku stále ještě vnějším žilům. Teprve u ptáků — s výskytem teplé krve — se to mění. Ptáci vylučují vajíčka a mnozí z nich pak ještě delší dobu pečují o ptáčata. Objevuje se první náznak vztahu mezi generacemi, který se u savců vyvíjí dál, až se u člověka stane přirozenou láskou rodičů k dítěti. Každá lidská matka i otec, pokud nepotlačí přirozené city, své dítě prostě milují. I dítě miluje své rodiče.

Co má člověk oproti savcům navíc, že se u něho stává přírodní pud k

péči o potomstvo láskou? Vždyť k tomu nemá jiné nebo další tělesné orgány. Příčinu musíme tedy hledat v jeho celkové podobě, která se od zvířecí podoby přece jen značně liší. Začíná to vzpřímenou chůzí. Člověk tím získává tři zásadní možnosti. Hlavu nenese jako zvíře před trupem, ale nad ním, a vyprošťuje tak mozek co nejvíc z vlivu zemské tíže. To je předpokladem sebeuvědomění. Vzpřímení se projevuje také ve tvaru obličeje. Člověk už nemá jako zvíře čenich a tlamu, které by musel následovat. Má nos a ústa, kterými vyslovuje slovo. A za třetí získal volné ruce, kterými může něco ve světě uchopit a proměnit.

Celý proces vzpřimování začíná očima. Většinou po čtyřiceti dnech od narození dokáže dítě upřít zrak na jeden bod. Bývá to matčin obličej, a tak ji vnímá proti sobě a poprvé se na ni usmívá. Po tělesném odloučení dítěte při porodu je to první krok jeho duševního odloučení. A to je opět předpokladem lásky, neboť skutečně milovat můžeme jen to, co nejsme my sami. Ale propast odloučenosti lze zpětně překlenout slovem. Můžeme si sdělit něco ze svého nitra. A můžeme toho, který se stal protějškem, obejmout volnými rukama a přitisknout si ho k srdci, což je nejzřetelnějším výrazem láskyplného vztahu. Zvíře to neumí, neboť jeho hrud' je jakoby stísněná předními končetinami a orientovaná k zemi. K tomu patří také to, že lidská matka na rozdíl od většiny savčích samic nekojí dítě v oblasti břicha, ale výš, v oblasti srdce. Kojící matka, která drží dítě v náručí a hřeje ho svým teplem, která se na ně láskyplně dívá a hovoří k němu, je takto praobrazem přirozené lásky. (Pohled na opice, které mají podobné utváření těla jako člověk, nám právě ukazuje, že proces vzpřímení u nich není dokončen, takže ještě nemohou rozvinout lásku v lidském smyslu.) Také přirozená láska muže a ženy jde obvykle touto cestou. První je pohled. Vidíme na druhém něco, co nás osloví či očaruje. Hovoří se také o lásce na první pohled. Následuje slovo. Máme si co říci, a často se probouzí hlubší zájem teprve ve chvíli, kdy si navzájem otvíráme své nitro. Objekt je krok ještě blíž, a následuje-li úplné tělesné spojení, našla sestupná cesta přirozené lásky svůj cíl. Při tomto aktu jsou pohlavní orgány zvláště prokrvené, takže se setkává krev s krví čili teplo s teplem. Může nastat okamžik, který Bible naznačuje slovy: „Adam poznal svou ženu.“ V hloubi vůle, ležící dnes většinou ještě v podvědomí, může dojít ke skutečnému poznání toho druhého.

Člověk tedy vděčí dvojímu pohlaví za své nejlepší síly, za myšlení — a tím za svobodu — i za lásku. Přirozená láska se může spojit s

myšlením a postupně růst nad hranice, které jsou dány přirozeností. Vždyť opravdu můžeme milovat jen to, co známe a poznáváme. V nevědomé hloubi naší vůle jsou například uložené popudy osudu, a vědomě sdílet osud druhého je už vyšším stupněm lásky než láska pouze přirozená. Ve spojení lásky s myšlením či poznáváním spočívá neomezený potenciál lidského rozvoje.

Manželské soužití jako služba Bohu

Čtenář si možná povzdechne: „Máme si snad zapamatovat všechny ty složité myšlenkové pochody o živočiších, nervech a žilách, abychom mohli šťastně žít v manželství? Nejsou na to moc odtažitě?“ Zůstanou-li tyto myšlenky v nás pouhými teoretickými, třebaže zajímavými úvahami, nebudou mít valný význam pro manželské soužití. Avšak ve chvíli, kdy si je dokážeme přeložit do náboženského jazyka, mohou se stát silným podnětem k prohloubení partnerského vztahu. Řekli jsme si na začátku, že ani v naší tělesnosti, ani v tradicích pocházejících ze zaniklých kulturních forem, ani v samotné duši nenacházíme dostatečnou oporu pro celoživotní soužití partnerů. Proč tedy nehledat v jiném směru? Kdo se nepředpojatě dívá na evoluci, nemůže v ní vidět pouhou náhodu. Vidí, že v ní působí určitý stvořitelský záměr, vždyť směřuje k jistému cíli, k člověku, jemuž je dána — alespoň jako vloha — svoboda i láska. Jako prostředek k tomu slouží dvojí pohlaví. Z tohoto zjištění může pak vyplynout pocit hluboké vděčnosti vůči Stvořiteli, zvláště když si myšlenku vyslovíme opačně: bez dvojího pohlaví bychom nedokázali myslet ani milovat. Vděčnost ke Stvořiteli, prostoupí-li celou naši bytost, může pak něco znamenat v životní praxi.

Přidejme krátký pohled do Bible, která vyslovuje popsanou skutečnost velice výstižně. Člověk má na začátku v sobě ještě obě pohlaví, je tvořen mužem i ženou.¹ Ovšem o něco později následuje: „*JVení dobré, aby člověk byl sám. Učiním mu pomoc jemu rovnou.*“ (Gen 2,18) Kdo je sám, nemůže milovat. Milující potřebuje protějšek, který může milovat. Tak následuje nutně stvoření protějšku, ženy, z žebra člověka, jak se obecně překládá. Slovo žebro však znamená v původním jazyce *stránku*. Člověku tedy byla odňata jedna stránka, ze které byla stvořena žena. Zbylá stránka byla doplněna masem. Člověk se stal *jednostranným* a také *masitějším*, stal se mužem, který však touží po znovuspojení s druhou *stránkou*, se ženou, aby se oba stali opět jedním tělem. Těmito několika

obrazy Bible popisuje vznik a smysl dvojího pohlaví. Dojde k podobnému výsledku, jaký jsme našli v evoluci. A tak si můžeme přeložit přírodovědecké výsledky do náboženského jazyka: přidat k poznání evolučních zákonitostí pocit vděčnosti vůči Stvořiteli.

Jak se můžeme odvděčit Stvořiteli? Především tím, že vlohy, které nám dal, nenecháme ležet ladem, ale používáme je, stupňujeme a zdokonalujeme. Můžeme tak činit v obecném životě, ale obzvlášť v partnerském soužití. Kde jinde než v něm můžeme pěstovat tak všestrannou lásku, vztahující se jak na tělesnou stránku člověka, tak na duševní sounáležitost i na věčnou individualitu druhého? A kde jinde než právě v partnerském soužití si můžeme v překonávání předsudků, subjektivních nálad a nevole osvojit skutečnou svobodu, spočívající v pochopení druhého i sebe? Další možnost, jak se odvděčit Stvořiteli, souvisí s myšlenkou, že všechno, co začalo, jednou opět skončí, tedy také rozdělení člověka do dvou jednostranných druhů. O tom se zmínil Kristus během Velkého týdne v rozhovoru se Saduceji, kteří popírali vzkříšení: *„to vzkříšení se lidé nebudou ženit ani vdávat, ale budou jako nebeští andělé(Mat 22,30)* Tento stav však nepřijde sám od sebe bez lidského přispění, vždyť neznamená návrat k původnímu stavu nerozděleného člověka, ale krok dopředu k novému stavu, ve kterém člověk v sobě nese ovoce celého vývoje od doby rozdělení pohlaví do doby jeho znovuspojení. Toto ovoce jsou svoboda a láska.

Partnerské soužití přináší s sebou sdílení různých životních rytmů, například rytmu jídla a spánku či pohlavního života, který také podléhá různým přírodním či přirozeným rytmům. Dochází k určitému spojení partnerů v oblasti životních sil. K přirozeným rytmům se mohou přidat i rytmy kulturního či náboženského života jako neděle a svátky i jiné. Tímto rytmickým spolužitím se začíná utvářet něco jako společné životní tělo, v němž se doplňují životní síly obou pohlaví a vyrovnávají se rozdílnosti, které jsou základem našeho vědomí. Podle toho, zda jsme muž či žena, každý jinak myslíme, jinak své myšlenky a zážitky zabarvujeme city či reagujeme na různé situace. To je přirozené a správné, ale právě proto můžeme začít nejdříve chápat toho druhého v jeho rozdílnosti a vidět svět jeho očima, a pak uvádět v soulad mužský a ženský přístup ke světu a hledat vyšší harmonii. To je obzvlášť důležité pro výchovu dětí. Časem může docházet k jistému vyrovnávání vlastností obou pohlaví. Muži budou ženštější, ženy mužštější a obě strany budou

lidštější. Vytváří se tím zárodek toho, aby se člověk, rozdělený do dvou pohlaví, i tělesně spojil opět v jednoho člověka a aby tak stvořitelský záměr došel svého cíle. Zárodek budoucího člověka roste uvnitř manželského soužití, jako roste dítě v lůně matčině. Každým předčasným rozchodem tak pouštíme do světa duchovní nedochůdče.

To nás vede k pochopení podstaty svatebního obřadu, jak jej slaví Obec křesťanů. V něm se snoubencům na začátku položí otázka, která zní dosti složitě, totiž zdali zamýšlejí přijmout v ona rozhodnutí, s nimiž putují ve světě ducha, životní společenství se svým partnerem. Co to vlastně znamená? Na začátku jsme si říkali, že se třeba vezmeme ze zamilovanosti, nebo „protože se to tak dělá“, nebo z přesvědčení o duševní jedinečnosti vztahu. Ve všech těch případech vychází rozhodnutí z popudů pomíjivého světa a podléhá jeho vlivům. Je samo pomíjivé a změnitelné. Jinak tomu bude teprve tehdy, podaří-li se pozvednout rozhodnutí na úroveň ducha. Myšlenky, o kterých jsme hovořili v předchozích odstavcích, mohou vést k tomu, abychom rozhodnutí k partnerskému soužití ukotvili v duchu, tedy ve sféře nepomíjivého bytí. Nejsou to stvořitelské moci samy, které mají zájem o to, aby se takto vytvořil zdravý zárodek budoucího člověka?

O tom hovoří střední část svatebního obřadu: kněz svazuje dvě větvičky do tvaru kříže a drží je před snoubenci coby obraz jejich znovuspojení. Přitom říká, že se pojí, co bylo rozděleno, že svítí v duševních říších, co takto je spojeno duchem, a že „božský duch shlíží, jak se pojí rozdělené v jednotici“. Tato slova nám mohou připomenout, že zdařilé manželské soužití má význam daleko přesahující jednotlivý pár a že takové soužití právem můžeme nazvat službou Bohu. To dává partnerskému soužití nový a vyšší smysl, ze kterého může plynout síla obstát i ve chvíli, kdy už člověk jiné popudy neshledává jako dostatečně silné.